

*Kabulünün 101. Yılında İstiklâl Marşı ve
Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy
2. Uluslararası Sempozyumu
12 Mart 2022 / İstanbul*

Kongre Kitabı

Editörler

*Doç. Dr. Ayşe ERKMEN
Dr. Mustafa Latif EMEK*

ISBN: 978-625-8377-05-7
İKSAD Yayınevi

*Kabulünün 101. Yılında İstiklâl Marşı ve
Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy
2. Uluslararası Sempozyumu
12 Mart 2022 / İstanbul*

KONGRE KİTABI

Editörler

**Doç. Dr. Ayşe ERKMEN
Dr. Mustafa Latif EMEK**

İKSAD Yayınevi ®

Bu kitabın tüm hakları İKSAD Yayınevi'ne aittir.
Yazarlar etik ve hukuki olarak eserlerinden sorumludurlar.

İKSAD Yayınevi - 2022©

Yayın Tarihi: 26.03.2022

ISBN: 978-625-8377-05-7

KONGRE İD

KONGRE ADI

Kabulünün 101. Yılında İstiklâl Marşı ve
Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy
2. Uluslararası Sempozyumu

TARİH ve YER

12 Mart 2022, İstanbul

ORGANİZATÖR

İktisadi Kalkınma Ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü

KONGRE BAŞKANI

Prof. Dr. Necati DEMİR, Gazi Üniversitesi

ONUR KURULU

Prof. Dr. Celil ABUZAR, Harran Üniversitesi
Prof. Dr. A. Beril TUĞRUL, İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet OKUR, Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Mahire HÜSEYNOVA, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa TALAS, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr. Ramazan GAFARLI, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Prof. Muntazir MEHDİ, Pakistan Modern Diller Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Salih MERCAN, Bitlis Eren Üniversitesi
Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK, Harran Üniversitesi

DÜZENLEME KURULU

Doç. Dr. Ahmet ÖZ, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Doç. Dr. Levent BİLGİ, Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL, Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Murathan KEHA, Atatürk Üniversitesi
Dr. Aygün MEHERREMOVA, Bakü Devlet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt GÖKÇE, Harran Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Ayşe Betül ORUÇ, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Dr. Ayşe ERKMEN, Gaziantep Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARTAL, Harran Üniversitesi
Elvan CAFAROV, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
Öğr. Gör. Hasan AKÇAY, Harran Üniversitesi

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

- Prof. Dr. Ekrem BEKTAŞ, Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Atilla YARGICI, Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Fatma Asiye ŞENAT, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Rıfat ATAY, Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ, Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer SABUNCU, Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Erol ERKAN, Gaziantep Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Emin USTA, Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet ÖZ, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Doç. Dr. Levent BİLGİ, Harran Üniversitesi
Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK, Harran Üniversitesi
Doç. Dr. M. Emin USTA, Harran Üniversitesi
Dr. Abbas KARAAĞAÇLI, Giresun Üniversitesi
Dr. Abuzer KALYON, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Ayşe ERKMEN, Gaziantep Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Ayşe Betül ORUÇ, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Dr. Gülşen MEHERREMOVA, Azerbaycan Diller Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt GÖKÇE, Harran Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Murathan KEHA, Atatürk Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARTAL, Harran Üniversitesi
Dr. Terane NAĞIYEVA, Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
Öğr. Gör. Hasan AKÇAY, Harran Üniversitesi

Kabulünün 101. Yılında İstiklâl Marşı Ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy Uluslararası Sempozyumu

KONGRE PROGRAMI

12 Mart 2022
İstanbul

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- ❖ Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- ❖ Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak “Meeting ID or Personal Link Name” yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- ❖ Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- ❖ Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- ❖ Uygulama tablet, telefon ve PC’lerde çalışıyor.
- ❖ Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 15 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- ❖ Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- ❖ Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- ❖ Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- ❖ Zoom’da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- ❖ Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- ❖ Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir

-Açılış Konuşmaları-

12.03.2022

09:00 – 09:30

Dr. Mustafa Latif EMEK
İKSAD Başkanı

Prof. Dr. Mustafa TALAS
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK
Harran Üniversitesi

Dr. Öğrt. Üyesi Abuzer KALYON
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
*“GÖNÜLLÜ SÜRGÜN AŞAMASINDA HAKKINDA YAZILANLARDAN
HAREKETLE MEHMED AKİF’İN DURUŞU HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME”*

ZOOM ID: 816 4250 9181		Tarih: 12.03.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 101101	Saat: 09 ³⁰ – 12 ⁰⁰		SALON-1
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mehmet ÖNAL			
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL	<i>İnönü Üniversitesi</i>	MEHMET AKİF ERSOY VE ANADOLU MAYASI	
Dr. Öğr. Üyesi Osman ORAL	<i>Bozok Üniversitesi</i>	MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE İMAN VE SABRİN PSİKOSOSYAL İŞLEVİ	
Prof. Dr. Ali ARSLAN	<i>Sakarya Üniversitesi</i>	İSTİKLAL MARŞI VE MEHMET AKİF ERSOY İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN ALGILAMALARI VE GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİLER	
Sinan DOĞAN	<i>MEB</i>	AKİF'TE İRFÂN-MEKÂN İLİŞKİLERİNDE ERGİNLEŞTİRME YÖNTEMİ	
Doç. Dr. Xatira Guliyeva	<i>ANAS. Felsefe ve Sosyoloji Enstitüsü</i>	İKİ TÜRK AYDINLATICISI – MEHMET AKİF ERSOY VE NECİP FAZIL KISAKUREK MİRASINDA VATAN -VATANDAŞLIK MEVZUSU SİYASET FELSEFESİ BAĞLAMINDA	
Dr. Dilek KIRNIK	<i>MEB</i>	İSTİKLAL MARŞININ DEĞERLER KAPSAMINDA İNCELENMESİ	

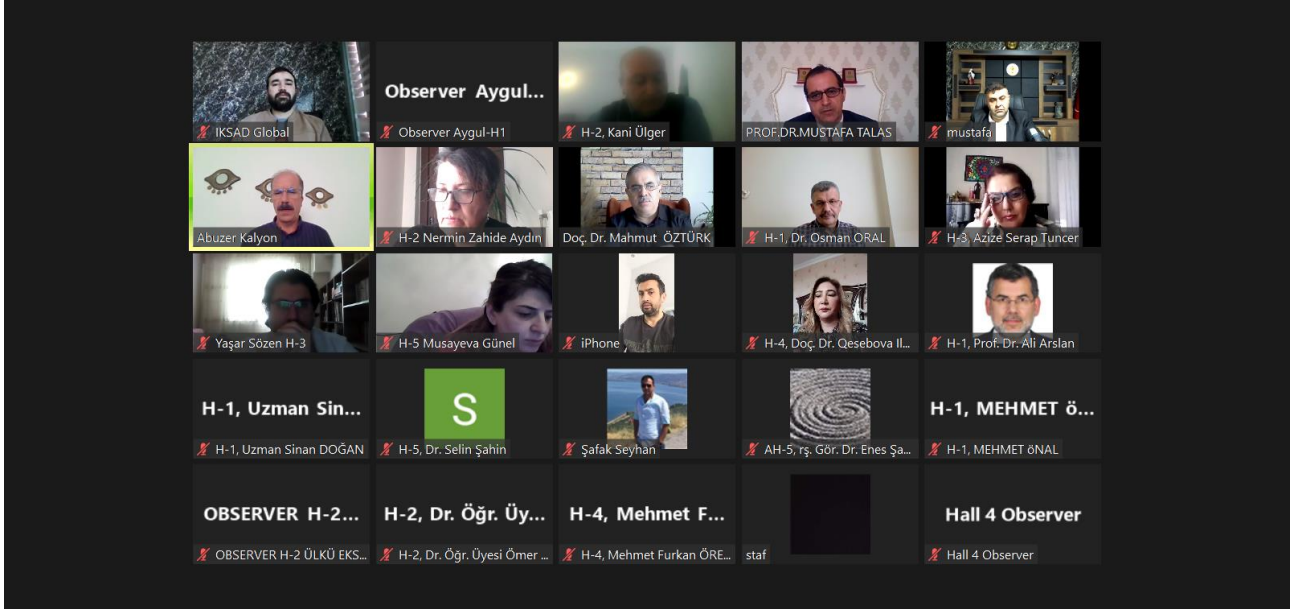
ZOOM ID: 816 4250 9181	Tarih: 12.03.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 101101	Saat: 09³⁰ – 12⁰⁰	SALON-2
Oturum Başkanı: Doç. Dr. Kani ÜLGER		
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk KIRMIT	<i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE MEHMET AKİF ERSOY
Dr. Ramazan ÖZKUL	<i>MEB</i>	İSTİKLAL MARŞI İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELEMESİ
Arş. Gör. Göktuğ ŞENTÜRK	<i>Aksaray Üniversitesi</i>	İSTİKLALİN SÖZCÜSÜ MEHMET AKİF ERSOY VE VETERİNER HEKİMLİK
Doç .Dr. Nermin Zahide AYDIN	<i>Kilis 7 Aralık Üniversitesi</i>	MEHMED AKİF ERSOY VE TÜRK BASINI
Doç. Dr. Kani ÜLGER	<i>Sivas Cumhuriyet Üniversitesi</i>	"İSTİKLÂL MARŞI" VE "MEHMET ÂKİF ERSOY" KONULU RESİMLERİN İNCELENMESİ VE BU İNCELEMeye DAYALI OLARAK ÖZGÜN BİR RESİMleme DENEMESİ
Doç. Dr. Filiz KALYON Dr. Öğr. Üyesi Abuzer KALYON	<i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	GÖNÜLLÜ SÜRGÜN AŞAMASINDA HAKKINDA YAZILANLARDAN HAREKETLE MEHMED AKİF'İN DURUŞU HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

ZOOM ID: 816 4250 9181	Tarih: 12.03.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 101101	Saat: 09³⁰ – 12⁰⁰	SALON-3
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Azize Serap TUNÇER		
Dr. Mustafa Sarper ALAP	<i>MEB</i>	PAKİSTAN'DA URDUCA KİTAPLARDA MEHMET AKİF ERSOY VE İSTİKLAL MARŞI
Doç. Dr. Şener Şükrü YİĞİTLER	<i>Bitlis Eren Üniversitesi</i>	BİR "DİRİLİŞ" ŞAIRİ: MEHMET AKİF ERSOY
Doç. Dr. Esat AYYILDIZ	<i>Kafkas Üniversitesi</i>	MEHMED AKİF ERSOY'UN 'HASBİHÂL' ADLI MAKALESİNDEKİ ARAPÇA ÖĞRETİMİNE DAİR GÖRÜŞLERİ
Yaşar SÖZEN	<i>Pamukkale Üniversitesi</i>	İSTİKLAL MARŞI'NDA YER ALAN KÖK DEĞERLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ VE DEĞER AKTARIMI KAVRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ
Prof. Dr. Azize Serap TUNÇER	<i>Çankırı Karatekin Üniversitesi</i>	HEM AYKIRI HEM ÖZGÜN BİR KARAKTER OLARAK MEHMET AKİF
Prof. Dr. Cem TUNA	<i>Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi</i>	MEHMET AKİF ERSOY'UN 'SAFAHAT' ADLI ESERİNDE ŞİDDET SORUNU
Lale BEDİROVA (ŞABANOVA)	<i>Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü</i>	AHMET CEVAT VE MEHMET AKİF ERSOY'DA HİMN VE İSTİKLAL MARŞI

ZOOM ID: 816 4250 9181		Tarih: 12.03.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 101101	Saat: 09³⁰ – 12⁰⁰		SALON-4
Oturum Başkanı: Assoc. Prof. Dr. İlhama Gasabova			
Assoc. Prof. Dr. İlhama Gasabova	<i>ANAS Institute of Folklore</i>	MEHMED AKİF ERSOY IN AZERBAIJANI EDUCATION	
Öğr. Gör. Dr. Onur Alp Yılmaz	<i>Işık University</i>	MEHMET AKİF ERSOY VE ZİYA GÖKALP'İN MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞLARI ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR DEĞERLENDİRME	
Öğr. Gör. Nurgül ERGÜL GÜVENDİ	<i>Cumhuriyet Üniversitesi</i>	BİR SEMBOL OLARAK SANAT VE SANATKAR İLİŞKİSİ: İSTİKLAL MARŞI MEHMET AKİF ERSOY ÖRNEĞİ	
Dr. Mehmet Furkan Ören	<i>T. C. Milli Eğitim Bakanlığı</i>	GÜNDELİK HAYAT, TEKNİK VE MEHMET AKİF ERSOY	
Öğr. Gör. Ahmet Neca GÖKGÜL	<i>Bursa Uludağ Üniversitesi</i>	KURUMSAL REKLAMLARDA İSTİKLÂL MARŞI KULLANIMININ GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ: "İSTİKLÂL'İN SESİ" REKLAM FİLMİ ÖRNEĞİ	
Dr. Necip İhsan ARIKAN	<i>Göztepe Anadolu Lisesi</i>	ULUSAL MARŞLAR ve İSTİKLÂL MARŞI ÜZERİNE BİR İNCELEME	
Dr. Öğr. Üyesi İhsan DOĞRU	<i>Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi</i>	MEHMET AKİF ERSOY'UN 'NE ESER NE DE SEMER' VE AHMET ŞEVKİ'NİN 'ESER' ADLI ŞİİRLERİNDE İNSAN VE ESERİ	

ZOOM ID: 816 4250 9181		Tarih: 12.03.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 101101	Saat: 09 ³⁰ – 12 ⁰⁰		SALON-5
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Süreyya Yiğit			
Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka	University of Zululand	LIFE AND WORKS OF THE POET MEHMET AKIF ERSOY IN RELATION TO THE TURKISH NATIONAL ANTHEM	
Prof. Dr. Süreyya Yiğit	New Vision University	INDEPENDENCE MARCH BEYOND ANATOLIA: TURKISTAN AWAKENS	
Dr. Sinan GÜL	Milli Savunma Üniversitesi	THE SIGNIFICANCE OF TURKISH NATIONAL ANTHEM IN THE NEW REPUBLIC'S IDENTITY	
Dr. Arş. Gör. Enes ŞAHİN	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	"KUVVET NAMINA NELERİ VARSA HEPSİNİ ELDE ETMEK": MODERN TÜRK DÜŞÜNCESİNDE TEKNİKÇİ ZİHNİYETİ MEHMET AKİF ÜZERİNDEN OKUMANIN İMKÂNI	
Dr. Arş. Gör. Selin ŞAHİN	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	TARİH OLARAK ŞİİR: TÜRK MODERNLEŞME TARİHİNİ MEHMET AKİF'İN SAFAHAT'INDAN OKUMAK	
Arş. Gör. Zeynep YILDIRIM	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	MİLLÎ MARŞIN (İSTİKLAL MARŞI'NIN) VATAN, MİLLET, HÜRRİYET VE BAYRAK KAVRAMLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	
Dr. Öğr. Gör. Şaban ÖZTÜRK	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	SİYASETTE AHLAK VE MEHMET AKİF	
Musayeva Günel	Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Şəki Regional Elmi Mərkəzin	TWO GREAT POETS OF INDEPENDENCE OF THE TURKIC WORLD - MEHMET AKIF ERSOY AND IDEAS OF NATIONAL STATEHOOD IN THE WORKS OF BAKHTIYAR VAHABZADE	

FOTOĞRAF GALERİSİ

OBSERVER H-2...

H-2, Dr. Öğr. Üy...

AKIF'IN ZAMANINDA VETERİNER HEKİMLİK

- Tanzimat'ın ilanı ile başlatılan yeniliklerle ilk askeri Veteriner Okulu 1842'de açılmış ve bu okulda yalnızca askeri eğitim-öğretim yapılmaktaydı. Pasteur'ün 1885'de kuduz aşısını bulduğunu dünyaya duyurması, bilim ve siyaset dünyasında büyük etki yapmıştı. Bu gelişme, o güne kadar olmayan yeni bir bilim dalı olan bakteriyolojinin doğmasına yol açmıştır. Osmanlı İmparatorluğu bu gelişmelerin sonucu harekete geçerek aşı üretimini öğrenmek için Paris'te bulunan Pasteur Enstitüsüne uzmanlarını göndermişti. Pasteur Enstitüsüne giden uzmanlar, kuduz aşısının üretimini öğrenip yurda döndükten sonra, Fransa ve Brezilya'nın ardından üçüncü bakteriyoloji kurumunu 1893 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nda kurmuşlardı.

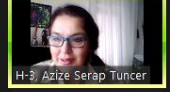
Observer-3

Microsoft PowerPoint (Öğün Ekinliği-Herşey)

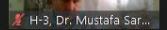
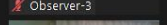
HEM AYKIRI HEM
ÖZGÜN BİR
KARAKTER OLARAK
MEHMET AKİF

PROF. DR. AZİZE
SERAP TUNCER

Not eklemek için tıklayın

Observer-3

Observer-3

H-3, Azize Serap Tuncer

H-3, Dr. Mustafa Sarper Alap

Hall-3, Şener Şukru Yiğitli

H-3, Lale Bedirova(Şaban)

H3-S1-Doç. Dr. Esat AYILDIZ

Yaşar Sozen H-3

Redmi

Zoom Toplantı - Hall-4| Salon-4

Hall 4 Observer

H-4, Öğr. Gör. A...

Orjinal Ses: Kapalı

Kaydediliyor...

Mehmet Akif Ersoy'un 'Ne Eser Ne de Semer'
ve Ahmet Şevki'nin 'Eser' Adlı Şiirlerinde
İnsan ve Eseri

Dr. Öğr. Üyesi İhsan DOĞRU

Katılımcılar (8)

- Q Katılımcı bul
- H4 H.. (Ortak oturum sahibi, ben)
 - H-4, İhsan Doğru
 - HD H-4, Doç. Dr. Qesebova İlham
 - HM H-4, Mehmet Furkan ÖREN
 - HÖ H-4, Öğr. Gör. Ahmet Neca Gök...
 - Necip İhsan
 - OA Onur Alp Yılmaz
 - Nurgül Ergül

mustafa

Hall 4 Observer

PROF.DR.MUSTAFA TALAS

H-2, Kani Ülger

IKSAD Global

Abuzer Kalyon

H-2 Nermin Zahide Aydın

Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK

Hall- 5, Prof Dr...

H-3, Azize Serap Tunçer

1/2

1/2

1/2

1/2

1/2

H-1, Dr. Osman ORAL

Hall-3, Şener Şü...

H-5, Şureyya Yi...

H5 Sinan Gul

H-1, Uzman Sin...

H-5, Dr. Selin Şahin

Şafak Seyhan

AH-5, Dr. Enes Şahin

H-1, MEHMET ö...

OBSERVER H-2...

H-4, Doç. Dr. Qesebova İlham

Hall 4 Observer

H-4, Öğr. Gör. Ahmet Neca Gökgül

H-4, Mehmet Furkan ÖREN

Onur Alp Yılmaz

H-4, Necip İhsan

H-4, İhsan Doğru

- Q Katılımcı bul
- H4 Hall... (Ortak oturum sahibi, ben) / /
 - IKSAD Global (Orturum Sahibi) / /
 - HO H-5 Obs... (Ortak oturum sahibi) / /
 - OA Observer... (Ortak oturum sahibi) / /
 - OH OBSERVE... (Ortak oturum sahibi) / /
 - O Observer... (Ortak oturum sahibi) / /
 - Abuzer Kalyon / /
 - AH-5, Dr. Enes Şahin / /
 - B bilge / /
 - DD Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK / /
 - H-1, Dilek KIRNIK / /
 - O H-1, Dr. Osman ORAL / /
 - HM H-1, MEHMET ÖNAL / /
 - H-1 Prof. Dr. Ali Arslan / /
 - H4 H... (Ortak oturum sahibi, ben) / /
 - HD H-4, Doç. Dr. Qesebova İlham / /
 - HM H-4, Mehmet Furkan ÖREN / /
 - H-4, İhsan Doğru / /
 - H-4, Necip İhsan / /
 - HO H-4, Öğr. Gör. Ahmet Neca Gökgül / /
 - OA Onur Alp Yılmaz / /

- HO H... (Ortak oturum sahibi, ben) / /
- HS H5 Sinan Gul / /
- AH-5, Dr. Enes Şahin / /
- HM H-5 Musayeva Günel / /
- HS H-5, Şureyya Yigit / /
- S H-5, Dr. Selin Şahin / /
- HS Hall- 5, Prof Dr Morakeng Lebaka / /
- SS Salon-5 Şaban ÖZTÜRK / /
- ZY Zeynep YILDIRIM / /

COLLECTIVE MEMORY AND THE SIGNIFICANCE OF NATIONAL ANTHEMS

H-5, Şureyya Yigit

H-5 Observer

H-5 Observer

Hall- 5, Prof Dr Morakeng...

HO Sinan Gul

H-5, Dr. Selin Şahin

Salon-5 Şaban ÖZTÜRK

Zoom Meeting Interface

OSMAN ZEKİ ÜNGÖR (1880-1958)

■ TURKISH COMPOSER
 ■ VIOLIN VIRTUOSO AND LYRICIST
 ■ CONDUCTOR OF THE PRESENIAL SYMPHONY ORHCESTRA OF TURKEY

Katılımcılar (43)

Q Katılımcı bul

- HO H-5 ... (Ortak oturum sahibi, ben) [Muted] [Video Off]
- IKSAD Global (Orturum Sahibi) [Muted] [Video Off]
- H4 Hall 4 O... (Ortak oturum sahibi) [Muted] [Video Off]
- OA Observer... (Ortak oturum sahibi) [Muted] [Video Off]
- OH OBSERVE... (Ortak oturum sahibi) [Muted] [Video Off]
- O Observer... (Ortak oturum sahibi) [Muted] [Video Off]
- Abuzer Kalyon [Muted] [Video Off]
- AH-5, Dr. Enes Şahin [Muted] [Video Off]
- B bilge [Muted] [Video Off]
- DD Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK [Muted] [Video Off]
- H-1, Dilek KIRNIK [Muted] [Video Off]
- O H-1, Dr. Osman ORAL [Muted] [Video Off]
- HM H-1, MEHMET GÖNAL [Muted] [Video Off]
- H-1, Prof. Dr. Ali Arslan [Muted] [Video Off]
- HU H-1, Uzman Sinan DOĞAN [Muted] [Video Off]
- HN H-2 Nermin Zahide Aydın [Muted] [Video Off]
- HR H-2 Ramazan ÖZKUL [Muted] [Video Off]
- H... (Ortak oturum sahibi, ben) [Muted] [Video Off]
- H-5, Sureyya Yigit [Muted] [Video Off]
- Hall-5, Prof Dr Morakeng Lebaka [Muted] [Video Off]
- AH-5, Dr. Enes Şahin [Muted] [Video Off]
- HM H-5 Musayeva Günel [Muted] [Video Off]
- HS HS Sinan Gul [Muted] [Video Off]
- H-5, Dr. Selin Şahin [Muted] [Video Off]
- SS Salon-5 Şaban ÖZTÜRK [Muted] [Video Off]
- ZY Zeynep YILDIRIM [Muted] [Video Off]
- H-5, Sureyya Yigit [Muted] [Video Off]
- HS Sinan Gul [Muted] [Video Off]
- AH-5, Dr. Enes Şahin [Muted] [Video Off]
- HM H-5 Musayeva Günel [Muted] [Video Off]
- HS H-5, Sureyya Yigit [Muted] [Video Off]
- H-5, Dr. Selin Şahin [Muted] [Video Off]
- Hall-5, Prof Dr Morakeng Lebaka [Muted] [Video Off]
- SS Salon-5 Şaban ÖZTÜRK [Muted] [Video Off]
- ZY Zeynep YILDIRIM [Muted] [Video Off]
- HS Sinan Gul [Muted] [Video Off]
- Salon-5 Şaban ÖZTÜRK [Muted] [Video Off]
- AH-5, Dr. Enes Şahin [Muted] [Video Off]

İÇİNDEKİLER

KONGRE KÜNYESİ	i
BİLİM KURULU	ii
KONGRE PROGRAMI	iii
FOTOĞRAF GALERİSİ	iv
İÇİNDEKİLER	v
Yazar & Konu	No
Mehmet ÖNAL	1
MEHMET AKİF ERSOY VE ANADOLU MAYASI	
Osman ORAL	5
MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE İMAN VE SABRIN PSİKOSOSYAL İŞLEVİ	
Sinan DOĞAN	12
AKİF'TE İRFÂN-MEKÂN İLİŞKİLERİNDE ERGİNLEŞTİRME YÖNTEMİ	
Ramazan ÖZKUL	14
İSTİKLAL MARŞI İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELEMESİ	
Göktuğ ŞENTÜRK	15
İSTİKLALİN SÖZCÜSÜ MEHMET AKİF ERSOY VE VETERİNER HEKİMLİK	
Nermin Zahide AYDIN	16
MEHMET AKİF ERSOY VE TÜRK BASINI	
Kani ÜLGER	29
"İSTİKLAL MARŞI" VE "MEHMET AKİF ERSOY" KONULU RESİMLERİN İNCELENMESİ VE BU İNCELEMeye DAYALI OLARAK ÖZGÜN BİR RESİMleme DENEMESİ	
Filiz KALYON & Abuzer KALYON	31
GÖNÜLLÜ SÜRGÜN AŞAMASINDA HAKKINDA YAZILANLARDAN HAREKETLE MEHMET AKİF'İN DURUŞU HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME	
Mustafa Sarper ALAP	33
PAKİSTAN'DA URDUCA KİTAPLARDA MEHMET AKİF ERSOY VE İSTİKLAL MARŞI	
Şener Şükrü YİĞİTLER	34
BİR "DİRİLİŞ" ŞAİRİ: MEHMET AKİF ERSOY	
Esat AYYILDIZ	40
MEHMET AKİF ERSOY'UN 'HASBİHÂL' ADLI MAKALESİNDEKİ ARAPÇA ÖĞRETİMİNE DAİR GÖRÜŞLERİ	
Yaşar SÖZEN	49
İSTİKLAL MARŞI'NDA YER ALAN KÖK DEĞERLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ VE DEĞER AKTARIMI KAVRAMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ	
Azize Serap TUNÇER	62
HEM AYKIRI HEM ÖZGÜN BİR KARAKTER OLARAK MEHMET AKİF	
Cem TUNA	63
MEHMET AKİF ERSOY'UN 'SAFAHAT' ADLI ESERİNDE ŞİDDET SORUNU	
Onur Alp Yılmaz	72
MEHMET AKİF ERSOY VE ZİYA GÖKALP'İN MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞLARI ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR DEĞERLENDİRME	
Nurgül ERGÜL GÜVENDİ	80
BİR SEMBOL OLARAK SANAT VE SANATKAR İLİŞKİSİ: İSTİKLAL MARŞI MEHMET AKİF ERSOY ÖRNEĞİ	
Mehmet Furkan Ören	81
GÜNDELİK HAYAT, TEKNİK VE MEHMET AKİF ERSOY	

Ahmet Neca GÖKGÜL	
KURUMSAL REKLAMLARDA İSTİKLÂL MARŞI KULLANIMININ GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ: “İSTİKLÂL’İN SESİ” REKLAM FİLMİ ÖRNEĞİ	89
Necip İhsan ARIKAN	
ULUSAL MARŞLAR ve İSTİKLÂL MARŞI ÜZERİNE BİR İNCELEME	91
Morakeng Edward Kenneth Lebaka	
LIFE AND WORKS OF THE POET MEHMET AKIF ERSOY IN RELATION TO THE TURKISH NATIONAL ANTHEM	92
Süreyya YİĞİT	
INDEPENDENCE MARCH BEYOND ANATOLIA: TURKISTAN AWAKENS	93
Enes ŞAHİN	
“KUVVET NAMINA NELERİ VARSA HEPSİNİ ELDE ETMEK”: MODERN TÜRK DÜŞÜNCESİ’NDE TEKNİKÇİ ZİHNİYETİ MEHMET AKİF ÜZERİNDEN OKUMANIN İMKÂNI	101
Selin ŞAHİN	
TARİH OLARAK ŞİİR: TÜRK MODERNLEŞME TARİHİNİ MEHMET AKİF’İN SAFAHA T’INDAN OKUMAK	103
Zeynep YILDIRIM	
MİLLİ MARŞIN (İSTİKLAL MARŞI’NIN) VATAN, MİLLET, HÜRRİYET VE BAYRAK KAVRAMLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	104
Şaban ÖZTÜRK	
SİYASETTE AHLAK VE MEHMED AKİF	110
Musayeva Günel	
TÜRK DÜNYASININ İKİ BÖYÜK İSTİKLAL ŞAİRİ – MƏHMƏD AKİF ƏRSOY VƏ BƏXTİYAR VAHABZADƏ YARADICILIĞINDA MİLLİ DÖVLƏTÇİLİK İDEYALARI	111
Dilek KIRNIK	
İSTİKLAL MARŞININ DEĞERLER KAPSAMINDA İNCELENMESİ	117
İlhama Gasabova	
MEHMED AKIF ERSOY IN AZERBAIJANI EDUCATION	124
Sinan GÜL	
YENİ TÜRK CUMHURİYETİ’NİN KİMLİĞİNDE TÜRK İSTİKLAL MARŞININ ÖNEMİ	128
İhsan DOĞRU	
MEHMET AKİF ERSOY’UN ‘NE ESER NE DE SEMER’ VE AHMET ŞEVKİ’NİN ‘ESER’ ADLI ŞİİRLERİNDE İNSAN VE ESERİ	133
Ali ARSLAN	
İSTİKLAL MARŞI VE MEHMET AKİF ERSOY İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN ALGILAMALARI VE GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİLER	142
Lale BEDİROVA	
AHMET CEVAT VE MEHMET AKİF ERSOY’DA HİMN VE İSTİKLAL MARŞI	151

MEHMED ÂKİF ERSOY’UN ‘HASBİHÂL’ ADLI MAKALESİNDEKİ ARAPÇA ÖĞRETİMİNE DAİR GÖRÜŞLERİ

MEHMED ÂKİF ERSOY’S VIEWS ON THE TEACHING OF ARABIC IN HIS ARTICLE TITLED ‘HASBİHÂL’

Doç. Dr. Esat AYYILDIZ

Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Orcid No: 0000-0001-8067-7780

ÖZET

Mehmed Âkif Ersoy (ö. 1936), Türk şiirinin dünya çapında tanınırlık elde etmeyi başaran en önemli şairlerinden biridir. Ne var ki onun Türk entelektüel hayatına bıraktığı miras, yalnızca şiirlerinden ibaret değildir. O, aynı zamanda kaleme aldığı nesir türündeki eserlerinde, döneminde Türk dünyasının muzdarip olduğu çeşitli sorunlara da çözüm önerileri bulmaya çalışmıştır. “*Sırât-ı Müstakîm*” adlı mecmuada, 1910 senesinde, Osmanlı Türkçesiyle yayımlanan ve Ersoy’un Arap dilinin öğretimine ilişkin çeşitli görüşlerini dile getirdiği “*Hasbihâl*” adlı makalesi, bu durumun bariz bir örneğidir. Mehmed Âkif, söz konusu makalesinin başında, öncelikle dil öğreniminin öneminden ve bunun görmezden gelinmesi mümkün olmayan bir gereklilik olduğundan bahsetmektedir. Şaire göre, bilhassa Arapça Türkçeye pek çok kelime ödünç vermiş olduğu için, Arap dili istikbalde dahi muhakkak öğrenilmesi gereken bir lisan olarak kalacaktır. Ersoy, döneminin okullarındaki tedrisatın durumundan kısaca bahsettikten sonra, Arapça öğretiminde kullanılan yanlış yöntemleri mercek altına almaya başlamaktadır. Örneğin; bu bağlamda okullarda yanlış ders kitaplarının seçilmiş olduğunu belirtmekte ve bu durumu eleştirmektedir. Ayrıca ezberci eğitim sistemini de şiddetli şekilde tenkit etmektedir. Hatta bu hususta, kendi çocukluğunda tecrübe ettiği bazı olumsuz deneyimlerden örnekler sunmaktadır. Bu çalışmada, Mehmed Âkif Ersoy’un “*Hasbihâl*” adlı makalesindeki Arap dilinin öğretimine ilişkin görüşleri, bilimsel bir metotla incelemeye tabi tutulacaktır. Çalışmamızın temel kaynağı, şairin söz konusu makalesidir. Bununla birlikte bazı modern bilimsel araştırmalardan da istifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Edebiyatı, Arap Dilinin Öğretimi, Arapça Öğrenimi, Mehmed Âkif Ersoy, Hasbihâl

ABSTRACT

Mehmed Akif Ersoy (d. 1936) was one of the most important poets of Turkish poetry, who has achieved worldwide fame. However, his legacy to Turkish intellectual life was not limited to his poems. At the same time, in his prose works, he tried to offer solutions to various problems that the Turkish world was suffering from at that time. The article titled “Hasbihâl”, which was published in 1910 in the Ottoman Turkish alphabet in the journal called “*Sirât-i Mustaqîm*”, in which Ersoy expressed his various views on the teaching of the Arabic language, was a clear example of this situation. At the beginning of his article, Mehmed Akif mentions the importance of language learning and that it is a necessity that cannot be ignored. According to the poet, especially since Arabic has lent many words to Turkish, the Arabic language will remain a language that must be learned even in the future. After briefly talking about the state of education in the schools of his time, Ersoy begins to focus on the wrong methods used in the teaching of Arabic. For example, in this context, he states that the wrong textbooks are chosen in schools and he criticizes this situation. He also strongly criticizes the rote-learning based education system. In this regard, he even gives examples of some negative experiences he had in his childhood. In this study, the views of Mehmed Akif Ersoy on the teaching of the Arabic language in his article “*Hasbihâl*” will be examined with a scientific method. The main source of our work is the poet’s article in question. However, some modern scientific research will also be used.

Keywords: Arabic Language and Literature, the Teaching of Arabic, the Learning of Arabic, Mehmed Akif Ersoy, Hasbihâl

1. GİRİŞ

Türk edebiyatının dünya çapında en tanınan şairlerinden olan Mehmed Âkif Ersoy (ö. 1936), Türk medeniyetine yalnızca nazmettiği şiirleriyle katkı sağlamamış, aynı zamanda kaleme aldığı nesir türündeki eserlerinde de çağının belli başlı problemlerine çözüm önerileri sunmaya çalışmıştır. Mehmed Âkif'in "*Şırât-ı Müstakîm*" adlı mecmuada, 1910 yılında, Osmanlı Türkçesi ile neşredilen ve onun Arap dilinin öğretilmesine dair muhtelif fikirlerini dile getirdiği "*Hasbihâl*" adlı makalesi, bu hususta zikredilebilecek en uygun örneklerdendir.¹ Söz konusu makale, Osmanlı Türkçesinde neşredilen ilk baskısında, takriben bir buçuk sayfadan müteşekkil olmasına karşın, ihtiva ettiği görüşler açısından geniş bir perspektife sahiptir ve bilhassa Ersoy'un Arapça öğretimi hususundaki bazı fikirlerini aktarması hasebiyle son derece kıymetlidir.

Bu çalışmada, Mehmed Âkif Ersoy'un Arapçanın yabancı dil olarak öğretilmesine dair mezkûr makalesindeki görüşleri, belirlenen çerçeve içerisinde, bilimsel bir metotla incelemeye tabi tutulacaktır. Araştırmamızın temel kaynağı, şairin mevzubahis makalesidir. Ancak bunun yanında bazı modern bilimsel araştırmalardan da yararlanılacaktır. Mehmed Âkif Ersoy hakkında daha önce yapılan araştırmalar tarandığında, bu konuyla ilgili yüzlerce yayının yapıldığı gözlemlenmektedir. Tahmin edileceği üzere bu neşriyatın büyük çoğunluğu, onun daha ziyade Türk edebiyatındaki varlığını mercek altına almaktadır. Mamafih Türkiye'deki Arap dili ve edebiyatı camiası da bugüne kadar Mehmed Âkif'in çeşitli yönleriyle konu edildiği çok kıymetli eserler ortaya koymuştur. Bu bağlamda, "Mehmed Âkif ve Arap Dili ve Edebiyatı" adlı bölümde, Mehmed Âkif'in Arapçayla ve Arap edebiyatıyla ilişkisine ve bu husustaki öncül çalışmalara kısaca değinilecektir. Sonraki bölümde ise çalışmanın ana konusuna, yani Ersoy'un "*Hasbihâl*" adlı makalesindeki görüşlerinin incelenmesine geçiş yapılacaktır.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

2. 1. Mehmed Âkif ve Arap Dili ve Edebiyatı

Mehmed Âkif Ersoy'un şiir ve düzyazılarını inceleme fırsatı bulan herkes, onun geniş kelime dağarcığını ve sözcük seçimlerindeki muazzam başarısını hemen fark edecektir. Osmanlı Türkçesi söz konusu olduğunda, bu başarı yalnızca tabii bir mevhibenin yahut tesadüfün eseri değil, bilakis Arapça ve Farsça çalışmalarına ayrılmış ciddi bir mesainin ürünüdür. Diğer bir deyişle Mehmed Âkif, daima Arap dili ve edebiyatıyla ilgilenmiş olmalıdır. Üstelik onun bu yakın ilgisi, yalnızca dil öğrenimiyle mahdut olmayıp aynı zamanda edebiyat sahasına da uzanmıştır. Örneğin; Mehmed Âkif'in bilhassa Abbâsî Dönemi'nin meşhur şairlerinden el-Mutenebbî'yi (ö. 354/965) sevdiği, onu Nef'î (ö. 1044/1635) ile kıyasladığı, el-Mutenebbî'nin methettiği kişileri kâmil insan olmaya teşvik ettiğini belirttiği, ancak bu temayülün Osmanlı şairleri tarafından benimsenmemiş oluşunu eleştirdiği kaydedilmektedir.²

Türk-Arap ilişkileri asırlar öncesine dayanmaktadır. Hatta öyle ki yazılı kayıtların ışığında, Türklerle Arapların tanışıklığını Sasanîler dönemine kadar götürmek mümkündür.³ Buna karşın günümüzün Arap dünyasında en fazla tanınırlığa sahip olan şairlerin genellikle cumhuriyet sonrasında şiir söylemiş edebiyatçılar olduğu gözlemlenmektedir. Muhtemelen bu durumun en temel nedeni, Türkçeden Arapçaya yapılan çevirilerin ancak günümüzde belirli bir seviyeye ulaşabilmiş olmasıdır. Hatta ne yazık ki bugün dahi Türkçe Arapçaya çevrilen kaynak diller arasında hâlâ son sıralarda gelmektedir.⁴ Mehmed Âkif ise ismini Arap dünyasında belirli bir tanınırlığa sahip olan birkaç seçkin şairin arasına yazdırmayı başarmış ve daima zirvede kalmaya muvaffak olmuştur. Bu bağlamda Arap dünyasında Mehmed Âkif hakkında çeşitli çalışmaların yapılmış olduğunu da belirtmek gerekir. Bu hususta Arap dünyasında Mehmed Âkif Ersoy üzerine yapılmış eserleri ele alan Yılmaz Daşcıoğlu ve Amira Husseiny'nin kaleme aldığı *Mehmet Âkif Ersoy Hakkındaki Arapça Bibliyografya Üzerine Bir Araştırma* adında bir çalışma bulunmaktadır.⁵ Dolayısıyla bu hususta burada daha fazla malumat vermeye ihtiyaç görülmemektedir.

Öte yandan Türk Üniversitelerinde Arap dili ve edebiyatıyla ilgilenen akademik birimlerde görev alan yahut bu alanda ürün veren bilim insanları, Mehmed Âkif Ersoy'un kendi çalışma alanlarına olan yakın ilgisini

¹ Mehmet Âkif Ersoy, "Hasbihâl", *Şırât-ı Müstakîm* 4/96 (Cemazeyilahir 1328/Temmuz 1910), 304-305.

² Derya Adalar Subaşı, "el-Mütenebbî ve Nef'î'nin Fahriyelerinde "Ben" in Tezâhürü", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 26 (2021), 544.

³ Şükran Fazlıoğlu, *Arap Romanında Türkler* (İstanbul: Küre Yayınları, 2015), 19.

⁴ Mehmet Hakkı Suçın, *Dünden Bugüne Arapçaya Çevirinin Serüveni* (Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 2012), 157.

⁵ Yılmaz Daşcıoğlu - Amira Husseiny, "Mehmet Âkif Ersoy Hakkındaki Arapça Bibliyografya Üzerine Bir Araştırma", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)* 5/9 (2019), 21-33.

görmezden gelmemiş ve bu doğrultuda pek çok kıymetli eser ortaya konmuştur. Türkiye’de Mehmed Âkif hakkındaki neşriyat sayıca fazla olduğu için, içlerinden yalnızca Arap dili ve edebiyatı alanında faaliyet yürüten araştırmacıların eserlerini yahut bu alanla ilgili çalışmaları saptamak güçleşmektedir. Bu doğrultuda Yükseköğretim Kurulu’nun oluşturduğu arama sitesi büyük bir kolaylık sağlamasına rağmen, mevcut yayınlara ulaşmak için farklı mecraların da taranması icap etmekte ve her zaman gözden kaçırılan bir eserin olduğu endişesi duyumsanmaktadır. Buna karşın gelecekte konuyla ilgilenecek olan araştırmacıların işini kolaylaştırmak adına, tespit edebildiğimiz kaynakların burada zikredilmesi uygun görülmektedir. Bu kapsamda mezkûr alanla ilgili tespit edebildiğimiz özgün akademik makaleler arasında, Suat Mertoğlu’nun *Akif Araştırmalarına Bibliyografik Bir Katkı: Mehmet Akif’in Arapça’dan Yaptığı Tercüme Üzerine Notlar*,⁶ Ahmet Kazım Ürün’ün *Ahmet Şevki ve Mehmet Akif’te Ortak Unsurlar*,⁷ Tahsin Deliçay ve es-Safsafy Ahmed el-Katory’nin *Mehmet Akif’in Mısır’daki Çalışmaları ve Kültürel Çevresi*,⁸ Sait Uylaş’ın *Nikâtu’l-İltikâ’ fî Eş’âri Kullun min Mehmed ‘Âkif ve Ahmed Şevki*,⁹ Tahsin Deliçay’ın *Mısırlı Edip Abdulvehhâb Azzâm’ın Kaleminden Mehmet Âkif*,¹⁰ Recep Dikici’nin *Mehmet Âkif Ersoy’dan Arap Latifeleri*,¹¹ Hüseyin Yazıcı’nın *Gurbet Diyarında Mecalsiz Bir Şark İnsanı: Mehmet Akif Ersoy*,¹² Rifat Işık ve Fawzy Eid Bekhit Abdelaal’ın *Hafız İbrahim ve Mehmet Akif Ersoy’un Şiirlerinde Ortak Unsurlar*¹³ adlı çalışmaları sayılabilir.

Benzer şekilde Arap dili ve edebiyatı alanında, MehmedAkif Ersoy’un konu edildiği pek çok bildirinin de sunulduğu gözlemlenmektedir. Tespit edebildiğimiz bildiriler arasında, Ahmet Kazım Ürün’ün *Mehmet Âkif’de Mısır ve Arap Edebiyatı İzleri*,¹⁴ Sait Uylaş’ın *Nikâtu’ t-Telâki fî Eş’âri Ahmed Şevki ve Mehmed ‘Âkif*,¹⁵ Kemal Tuzcu’nun *Mehmet Akif Ersoy’un Yabancı Dil Eğitimi ile İlgili Bazı Görüşleri*,¹⁶ Emine Ersöz’ün *Mehmet Akif Ersoy’un (1873-1936) Arap Dili ve Edebiyatına Dair Tespitleri*,¹⁷ İbrahim Ethem Polat’ın *el-Bânûrâmâ el-Mişriyye fî Manzûmâti Mehmed Akif Ersoy*¹⁸ ve *en-Naşru Yuḥalliduhu’ş-Şu’arâ’: Mehmed Akif Ersoy Nemûzecen*,¹⁹ Ahmet Kazım Ürün’ün *Âkif’in Şiirlerinde Gurbet Teması*,²⁰ Abdullah Kızılcık’ın *Muasır İki Büyük Şair ve Mütefekkir Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy*,²¹ Ahmet Kazım Ürün’ün *Mevlâna, Yunus ve Akif’in Kardeşlik Düşüncesinde Ortak Referanslar*,²² Nevin Karabela’nın *Mehmet Akif Ersoy’un*

⁶ Suat Mertoğlu, “Akif Araştırmalarına Bibliyografik Bir Katkı: Mehmet Akif’in Arapça’dan Yaptığı Tercüme Üzerine Notlar”, *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 7 (1999), 235-249.

⁷ Ahmet Kazım Ürün, “Ahmet Şevki ve Mehmet Akif’te Ortak Unsurlar”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 2/7 (2002), 83-98.

⁸ Tahsin Deliçay - es-Safsafy Ahmed el-Katory, “Mehmet Akif’in Mısır’daki Çalışmaları ve Kültürel Çevresi”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2006), 71-83.

⁹ Sait Uylaş, “Nikâtu’l-İltikâ’ fî Eş’âri Kullun min Mehmed ‘Âkif ve Ahmed Şevki”, *Mecelletu Kulliyeti’l-Âdâb Câmî’atu’l-İskenderiyye* (2007), 590-609.

¹⁰ Tahsin Deliçay, “Mısırlı Edip Abdulvehhâb Azzâm’ın Kaleminden Mehmet Âkif”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2012), 111-123.

¹¹ Recep Dikici, “Mehmet Âkif Ersoy’dan Arap Latifeleri”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 38 (2016), 131-138.

¹² Hüseyin Yazıcı, “Gurbet Diyarında Mecalsiz Bir Şark İnsanı: Mehmet Akif Ersoy”, *Şarkiyat Mecmuası* 34 (2019), 41-58.

¹³ Rifat Işık - Fawzy Eid Bekhit Abdelaal, “Hafız İbrahim ve Mehmet Akif Ersoy’un Şiirlerinde Ortak Unsurlar”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 22 (2021), 782-800.

¹⁴ Ahmet Kazım Ürün, “Mehmet Âkif’de Mısır ve Arap Edebiyatı İzleri”, *Vefatının 71. Yılında Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni: Mehmet Âkif Dönemi ve Çevresi* (Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği, 2007), 230-237.

¹⁵ Sait Uylaş, “Nikâtu’ t-Telâki fî Eş’âri Ahmed Şevki ve Mehmed ‘Âkif”, *Tercemetu’ş-Şi’ri’l-Ḥadîs* (2007).

¹⁶ Kemal Tuzcu, “Mehmet Akif Ersoy’un Yabancı Dil Eğitimi ile İlgili Bazı Görüşleri”, *Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi*, ed. Suna Ağıldere – Nurettin Ceviz (Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2008), 777-782.

¹⁷ Emine Ersöz, “Mehmet Akif Ersoy’un (1873-1936) Arap Dili ve Edebiyatına Dair Tespitleri”, *1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu*, ed. Gökay Yıldız vd. (Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 2009), 191-201.

¹⁸ İbrahim Ethem Polat, “el-Bânûrâmâ el-Mişriyye fî Manzûmâti Mehmed Akif Ersoy”, *Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyumu* (Kahire: 2010).

¹⁹ İbrahim Ethem Polat, “en-Naşru Yuḥalliduhu’ş-Şu’arâ’: Mehmed Akif Ersoy Nemûzecen”, *Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyumu* (Kahire: 2010).

²⁰ Ahmet Kazım Ürün, “Âkif in Şiirlerinde Gurbet Teması”, *Mehmet Âkif 100 Yıl Sonra Berlin’de* (Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 2015), 173-179.

²¹ Abdullah Kızılcık, “Muasır İki Büyük Şair ve Mütefekkir Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy”, *Türkiye’de Urdu Dili Eğitiminin 100. Yılı: Türkiye ve Güney Asya Müslümanları (Geçmişten Günümüze Yeni Bir Perspektif)*, ed. Halil Tokar – Ali Moeen (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2015).

²² Ahmet Kazım Ürün, “Mevlâna, Yunus ve Akif’in Kardeşlik Düşüncesinde Ortak Referanslar”, *IV. Uluslararası Mevlana Sempozyumu* (Konya: Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2018), 135-142.

Eserlerinde İdeal Müslüman İmgesi²³ ve Mehmet Akif Üzerine Değerlendirmeler,²⁴ Mehmet Şirin Aladağ'ın Mehmed Âkif'in Safahat'ında Başlık Kullanımı -Arapça ve Farsça Beyitler-²⁵ Yakup Civelek'in Mehmet Akif'in Düşüncesinde Evrensel Kavramlar ve Günümüz Tecrübesi,²⁶ Ramazan Şahan'ın Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinde Hikâye ve Fıkra Üslubu²⁷ adlı çalışmaları sayılabilir. Ayrıca son olarak bu bağlamda Musa Yıldız'ın 2015 senesinde ABD'de Milli Kimliğimizin İnşası, Çanakkale ve Mehmet Akif Ersoy²⁸ başlığı altında düzenlediği konferansı da hatırlatmak iktiza eder.

2. 2. Mehmed Âkif Ersoy'un “Hasbihâl” Adlı Makalesindeki Arap Dili Öğretimine Dair Görüşleri

Mehmed Âkif Ersoy, 1328/1910 senesinin Cemaziyelahir/Temmuz ayında, “Şırât-ı Müstakim” adlı Osmanlı Türkçesi ile neşredilen mecmuada, takriben bir buçuk sayfadan teşekkül eden “Hasbihâl” adlı bir makale yayımlamıştır.²⁹ Söz konusu makale, hacim itibarıyla sınırlı olmasına karşın, ihtiva ettiği görüşler hasebiyle oldukça geniş bir perspektife sahiptir. Ersoy makalesinin girişinde, okullarda Arapça derslerine harcanan mesaiye işaret etmekte ve bu durumun kaçınılması mümkün olmayan bir zorunluluk olduğunu beyan etmektedir. Mehmed Âkif ilk paragrafta, öğrencilere Arap dilinin öğretilmesinin, her şeyden önce Türkçenin doğru şekilde anlaşılabilmesi için bir gereklilik olduğunu ifade etmektedir. Nitekim ona göre Osmanlı Türkçesi müstakil olarak bir dil olmayıp Arap ve Fars dillerinin yardımlarıyla varlığını sürdürmektedir. Mehmed Âkif bu görüşünden hareketle, dilde sadeleştirmeye gidilmesi gerektiğini savunanların isteklerine muhalefet ederek tasfiye işleminin asla mümkün olamayacağını belirtmektedir. Bu doğrultuda, gelişen teknoloji nedeniyle istikbalde dahi Türkçeye pek çok yeni ıstılahın girmesinin icap edeceğini, dolayısıyla kaçınılmaz olarak yeni sözcükler ödünç alınması gerekeceğini ve bu yüzden de Arapça öğretiminin kaçınılması mümkün olmayan bir gereklilik olarak kalacağını ifade etmektedir. Ersoy konuyla ilgili görüşlerini, kendine has üslubuyla şu şekilde kelimelere dökmektedir:

"مکتبلر مزده لسان درس لرینک نه قدر کنیش بر موقع اشغال ایندیکنی آکلاتمق لزومسزدر. بر کره ترکجه مز باشلی باشنه بر دیل اولمایوب شرقک ایکی اک مهم لسانی اولان عرب، عجم لسانلرینک معاونتیه یشادیغندن، برده کیم نه ایسترسه دیسون، مفرط بر تصفییه یه طرفدار اولانلر نه قدر اوغراشیرسه اوغراشسون، عثمانلیلر ایچون بو ایکی لساندن آلدقاری کلمه لرك بر چوغنی کری ویرمک نه شمیدیکی حالده، نه ده کله جک زمانده قابل اوله ما یه جغندن؛ حتی فنون حاضره بی مملکت مزه کتیردکجه وضعنه مجبوریت کوریلن اصطلاحات ایچون یکین کلمه لر، ترکیبلر استقراضنده مضطر قاله جغمزدن لسان درس لرینه ویریله جک اهمیت چوق کورولمه ملیدر."

"Mekteplerimizde lisan derslerinin ne kadar geniş bir mevki işgal ettiğini anlatmak lüzumsuzdur. Bir kere Türkçemiz başlı başına bir dil olmayıp şarkın iki en mühim lisanı olan Arap, Acem lisanlarının muavenetiyle yaşadığından, bir de kim ne isterse desin, müfrit bir tasfiyeye taraftar olanlar ne kadar uğraşırsa uğraşsın, Osmanlılar için bu iki lisandan aldıkları kelimelerin birçoğunu geri vermek ne şimdiki halde, ne de gelecek zamanda kabil olamayacağından; hatta fünûn-u hâzırayı memleketimize getirdikçe vaz'ına mecburiyet görülen ıstılahât için yeniden kelimeler, terkipler istikrazında muzdar kalacağımızdan lisan derslerine verilecek ehemmiyet çok görülmemelidir."³⁰

Elbette Mehmed Âkif'in bu sözleri söylemesinin üzerinden, günümüzde bir asırdan fazla zaman geçmiş, hatta onun mezkûr makalesini neşretmesinin on sekizinci yılında gerçekleştirilen harf devrimi dahi neredeyse bir

²³ Nevin Karabela, "Mehmet Akif Ersoy'un Eserlerinde İdeal Müslüman İmgesi", *Uluslararası Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy Konferansı* (Lahor: Pencap Üniversitesi, 2018).

²⁴ Nevin Karabela, "Mehmet Akif Üzerine Değerlendirmeler", *Doğunun İki Büyük Şairi: Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2019).

²⁵ Mehmet Şirin Aladağ, "Mehmed Âkif'in Safahat'ında Başlık Kullanımı -Arapça ve Farsça Beyitler-", *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu*, ed. Tuğrul Gökmen Şahin (Elazığ: Asos Yayınevi, 2020), 341-350.

²⁶ Yakup Civelek, "Mehmet Akif'in Düşüncesinde Evrensel Kavramlar ve Günümüz Tecrübesi", *100. Yılında Evrensel Boyutlarıyla İstiklâl Marşı ve Mehmet Akif Ersoy Kongresi*, ed. Selma Yel - Özcan Güngör - Yakup Civelek (Ankara: Sonçağ Akademi, 2021), 106-107.

²⁷ Ramazan Şahan, "Mehmet Âkif Ersoy'un Şiirlerinde Hikâye ve Fıkra Üslubu", *Sırat-ı Müstakim/Sebilürreşad Dergisi ve Mehmet Akif Ersoy*, ed. Ali Kurt (Kocaeli: Gölcük Belediyesi, 2021), 221-242.

²⁸ Musa Yıldız, "Milli Kimliğimizin İnşası, Çanakkale ve Mehmet Akif Ersoy", *Turkish American Community Center* (ABD: 2015).

²⁹ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³⁰ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

asra merdiven dayamıştır. Hal böyle olunca, Ersoy'un söz konusu makalesini kaleme aldığı dönemdeki ahvalle günümüzdeki durum arasında gözle görülür bir farklılık husule gelmiştir. Bugün gördüğümüz üzere, halk tabakasının benimsemediği ve yalnızca eğitimli zümrenin eserlerinde kullanım alanı bulan pek çok işlevsel Arapça sözcük, tasfiye çalışmalarının neticesinde günümüzde kullanım alanını tamamen yitirmiş, hatta yeni kuşaklar tarafından hiç öğrenilmemiştir. Teknolojinin gelişmesiyle Türkçeye giren yeni terimler, eskisi gibi Arapçanın rehberliğinde türetilmeyerek ya “klima” sözcüğünde olduğu gibi batı lisanlarından direkt olarak alınmış ya da “bilgisayar” kelimesindeki gibi Türkçe köklerden türetilmiştir. Tüm bunlara rağmen, günümüzde Arapça öğrenen birisinin Türkçenin belli başlı hususiyetlerini hâlâ çok daha iyi kavrayacağı şüphesizdir. Ne var ki bugün Arapça öğrenen bir öğrenci, günümüzde konuştuğumuz modern standart Türkçede, 1900'lü yılların ilk çeyreğinde kullanılan Osmanlı Türkçesine nazaran Arapça kökenli kelimelere çok daha az tesadüf edecektir. Dolayısıyla bugün Arapça öğreniminin temel motivasyonu, daha ziyade dinî-tarihî metinleri anlamak ve Arap ülkeleriyle kurulan ilişkilerde aktif şekilde katılım gösterebilmektir. Takriben bir asır kadar kısa bir zaman zarfında, Arapça öğrenme motivasyonu hususunda gözlemlenen bu büyük değişim, haddizatında oldukça şaşırtıcıdır.

Mehmed Âkif ikinci paragrafta, dil öğretimi hususunda gösterilen yoğun çabanın arzulandığı gibi semelerini verip vermediğini sorgulamaya başlamakta ve bu bağlamda Arapça sarf ve nahiv mevzularının tedrisinden bahis açmaktadır. Üçüncü paragrafta ise direkt olarak Arapçayı ele almaya girişmekte ve dönemindeki Arapça öğretiminin mevcut durumunu gözler önüne sermektedir. Belirttiğine göre, o günlerde okulların bir kısmında *emsile*, *maksud*, *bina*, *avâmil* ve *izhâr* gibi maruf materyaller işlenmekte, bir kısmında ise çağdaş yazarlar tarafından kaleme alınan bazı Türkçe eserlerden yararlanılmaktadır. Bu bilgiyi aktarmasının ardından, anadili Arapça olmayan birisine, sadece Arapça yazılmış kitaplardan dilbilgisi eğitimi verilmesinin yetersizliğine işaret ederek şunları söylemektedir:

"بر ترک چو جوغنه عربجه یازلمش کتابدن قواعد اوکرتک بزم مملکته مخصوص غرابتلردندر که عصرلردن بری الیشمش اولدیغمز ایچون ارتق کوزیمزه ایلیشمیور."

"Bir Türk çocuğuna Arapça yazılmış kitaptan kavâ'id öğretmek bizim memlekete mahsus garabetlerdendir ki asırlardan beri almış olduğumuz için artık gözümüze ilişmiyor."³¹

Mehmed Âkif'in bu görüşlerini dile getirmesinin ardından geçen zaman zarfında, günümüzde dünya genelinde dil eğitiminde kullanılan ders materyallerinin standartlaştırılması hususunda hâlâ kesin bir mesafenin kat edilemediği gözlemlenmektedir. Mehmed Âkif'in söz konusu ifadesinden, Arapça öğretiminin öğrencinin kendi anadili üzerinden olması gerektiğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde pek çok ülke ve eğitim kuruluşunda genellikle hâlâ kaynak dilde hazırlanmış eserler üzerinden dersler verilmektedir. Buna karşın kişilerin bireysel kullanımı için hazırlanmış bağımsız eserlerde, Mehmed Âkif'in önerisine uygun olarak, yabancı dilin öğrenciye daha ziyade anadili üzerinden öğretilmesinin hedeflendiği gözlemlenmektedir. Mamafih bu durumun pek tabii pek çok istisnasının bulunduğu da hatırlatılmalıdır.

Ersoy müteakiben Arapça öğretimindeki ezberci sistemi hedef almakta ve bu doğrultuda kendi çocukluğundaki bazı olumsuz tecrübelerinden örnekler vermektedir. Misal olarak çocukken kendisine ezberletilen "اعلم أن أبواب...التصريف..." [İ'lem enne ebvâbe't-taşrif...] ibaresini zikretmekte ve bu minvaldeki eğitimin dilin morfolojisinden başka her şeyi kapsayabileceğini düşündüğünü belirtmektedir. Müteakip satırlarda, yine çeşitli anekdotlarla ezberci eğitimin vahametini gözler önüne sermekte ve bu yöntemin öğrencileri ne kadar yıldırıldığını bizzat kendi tecrübelerine dayanarak anlatmaktadır. Netice itibarıyla bu metodolojiyle Arapça dilbilgisinin kesinlikle öğretilmeyeceğini belirtmekte, bir şekilde öğrenmeyi başaran insanların ise büyük ve gereksiz bir zaman kaybı yaşadıklarını dile getirmektedir.³²

Mehmed Âkif daha sonra dil eğitiminde asıl gereklilik arz edenin dilbilgisi kurallarının öğretilmesinin olmadığını, bilakis dili etkin şekilde kullanma edininin sağlanmasının önem taşıdığını belirtmektedir. Bu hususta Osmanlıdaki mevcut eğitim sisteminin Türk çocuklarına anadili Arapça olan birinin bildiği gramerden dahi daha fazlasını öğretmeyi hedeflediğini, ancak netice itibarıyla eğitimini tamamlayan kişilerin Arapça bir gazeteyi dahi okuyup anlayamadıklarını söylemektedir. Ardından Arapça dilbilgisini ezberleyerek öğrenenlerin, aldıkları eğitim sayesinde Osmanlı Türkçesini daha aktif şekilde kullanabildiklerini öne sürdükleri bir durumun faraziyesini gündeme getirmekte ve verilen bunca emeğe karşın Arapçanın yüzde seksenini öğrenmiş birisinin Arapça metinler karşısında afallamasının kabul edilemeyecek bir durum olduğunu

³¹ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³² Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

belirtmektedir. Ardından bakkala un, şeker ve yağın olup olmadığı sorulduğu ve ondan helva yapmasının istendiği meşhur diyalogu zikrederek ezberci zihniyeti savunanları iğnelemekte ve onları Arapça metinleri okuyabilir hale gelmeye davet etmektedir.³³ Günümüzde modern eğitim kurumlarında Ersoy'un şikâyet ettiği bu minvaldeki ezberci eğitimin büyük ölçüde ortadan kalktığını söylemek mümkündür. Arapçanın modern yöntemlerle öğretilmesi sürecinde, artık öğrencinin dili daha aktif şekilde kullanmasına olanak sağlamayı hedefleyen metotlar tercih edilmektedir. Bu bakımdan Mehmed Âkif'in bu husustaki eleştirilerinin toplumda belirli bir karşılık bulduğunu söylemek mümkündür.

Ersoy çağının eğitim sistemine getirdiği eleştirilerin ardından, bu kez problemin ortadan kaldırılması için bazı çözüm önerileri sunmaya başlamaktadır. Örneğin; Türkçe kaleme alınan kitaplardan Arapça dilbilgisinin daha kolay öğrenilebileceğini beyan etmektedir. Ayrıca Arapça öğretiminde düşülen en büyük hatanın, teoriye fazla dalarak uygulamaya gereken önemin verilmemesi olduğunu söylemektedir. Ona göre dilbilgisinin birinci derecede ehemmiyet arz etmeyen istisnai kurallarının öğretilmesi, dikkatli olunması gereken hususların başında gelmektedir. Ersoy'un önerisine göre, eğitim kurumlarında okutulması gereken Arapça sarf ve nahiv kitapları, yüz sayfayı aşmamalı ve yalnızca en temel kuralları öğretmelidir. Bu bağlamda ayrıca eğitimin kolaydan zora doğru olmasının lüzumunu ve uygulamalara yer verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca öğrenciye sunulacak metnin çocuklara hitap edebilecek bir dile sahip olması gerektiğini ve bu durumda çocukların Arapça öğreniminden azami zevki alabileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda netice itibarıyla öğrencinin Arapça öğrenmenin hazzına bir kere varduktan sonra, artık Osmanlı Türkçesinde yapacağı okumalarından da edineceği dağarcık ile kendisini geliştirme imkânı bulabileceğini savunmaktadır.³⁴ Mehmed Âkif'in buradaki söz konusu önerileri, bugün Arapça öğretimine dair kaleme alınan pek çok modern çalışmanın takip ettiği bir metottur. Dolayısıyla Ersoy'un bu fikirlerinin de günümüzün modern eğitim anlayışıyla geniş ölçüde tetabuk ettiğini söylemek mümkündür.

Mehmed Âkif Ersoy, eğitim metodolojisinin yanı sıra, bazı kaynaklar hususunda da önerilerde bulunmaktadır. Örneğin; bir yıl kadar sürmesi öngörülen bir eğitimin ardından belirli bir seviyeye ulaştırılan öğrencinin, *Mecâni'l-Edeb*'i okuyabileceğini beyan etmektedir. Söz konusu eser seviyelere göre tedricen ilerleme kaydettiğinden, öğrencinin kitapla birlikte son cilde doğru ilerlerken kendisini geliştirebileceğini savunmaktadır.³⁵ Mehmed Âkif, makalesinde söz konusu kitabın yazarını zikretmemektedir. Ancak bu kitabın, Luvîs Şeyho'nun (ö. 1927) on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde yayınlamaya başladığı *Mecâni'l-Edeb fi Hadâ'iki'l-'Arab* adlı çok ciltli eseri olduğu anlaşılmaktadır. Şeyho'nun bu eseri, Arap edebiyatının meşhur yazar ve şairlerinin edebî ürünlerinden yapılan seçmeleri ihtiva eden bir antoloji çalışmasıdır. Aslen altı cilt halinde olan eser, ilk iki cildinde kolay ve anlaşılır örneklerle, sonraki iki cildinde orta düzey örneklerle, beşinci ve altıncı ciltlerinde ise ileri düzeyde örneklerle yer vermektedir. Söz konusu kaynağın bir diğer avantajı, harekelemeyi tefsir ve şerh yapmanın muadili olarak gören Şeyho'nun çalışmasında eksiksiz bir harekeleme yapmaya gayret göstermiş olmasıdır.³⁶ Ersoy önerdiği bu kitabı hangi kriterlere binaen seçtiğini bizzat açıklamaktadır. Ona göre mezkûr kitabı emsallerinden ayıran hususlar, kitabın dizgi yanlışlarının büyük ölçüde giderilmiş, harekelenmiş ve iyi kâğıda basılmış olmasıdır. Mehmed Âkif ayrıca eserde yer verilen örneklerinin isabetli şekilde seçilmiş olmasına ve kitabın şerhinin bulunmasına da işaret etmektedir.³⁷ Bu kriterler, onun Arapça ders kaynağı seçerken hangi hususların göz önünde bulundurulması gerektiğini düşündüğünün anlaşılması açısından güzel bir referanstır.

Malum olduğu üzere, Arap edebiyatının eski örnekleri arasında anlaşılması hayli zor olan çok sayıda eser bulunmaktadır. Mehmed Âkif söz konusu zorluğa işaret ederek, dili ağır olan Arapça eserlerin anlaşılması noktasında başarı elde edilememesinin, müsamaha gösterilebilecek bir durum olduğunu, nitekim Arapların dahi bu eserleri ancak şerhlerin yardımıyla okuyabildiğini belirtmektedir. Ona göre orta zorluktaki Arapça kitapların anlaşılabilmesi, ideal bir seviyeye karşılık gelmektedir.³⁸ Mehmed Âkif'in bu husustaki görüşü de günümüzde modern eğitim kurumları tarafından benimsenmişe benzemektedir. Nitekim klasik döneme ait edebî ürünlerin anlaşılması haddizatında ihtisaslaşmayı gerektirdiğinden, belirli bir seviyenin altındaki öğrencilere bu tarzdaki zorlayıcı metinler okutulmamaktadır. Dolayısıyla günümüzde eski Arap edebiyatının zorlayıcı metinlerinin ne ilk ne de orta öğretimde okutulmaması ve yalnızca yükseköğretim kurumlarında

³³ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³⁴ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³⁵ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³⁶ Süleyman Tülüçü, "Şeyho, Luvîs", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/86-88.

³⁷ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

³⁸ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

ihtisaslaşması ön görülen öğrencilerin müfredatlarında bu konulara yer verilmesi, Mehmed Âkif'in görüşlerinin çağdaş eğitim camiasında karşılık bulduğunun diğer bir göstergesidir.

Mehmed Âkif makalesini sonlandırırken büyük bir tevazu ile yönteminin müdafaasını yapmakta, materyal hususunda farklı alternatiflerin de bulunabileceğine değinmekte ve teenni ile hareket etmenin önemine dikkat çekmektedir. Ayrıca Arap dilini modası geçmiş olmakla itham ederek okullarda sadece batı dillerinin öğretilmesini savunanlara hitaben şunları söylemektedir:

"أقوزم بزم او متمدن اقوامك اراضيسنده بر قاريش طويراغمز يوق. بزه اوراده
نه اكديررلر، نه ده بيچديررلر. بز آسياده اكه جكز، آسياده بيچه جكز. لاف
آكلايان برى كلسين!"

"A kuzum! Bizim o mütemeddin akvâmın arazisinde bir karış toprağımız yok. Bize orada ne ektirirler ne de biçtirirler. Biz Asya'da ekeceğiz, Asya'da biçeceğiz. Laf anlayın beri gelsin!"³⁹

Anlaşılabileceği üzere, Mehmed Âkif burada güçten düşen Osmanlı İmparatorluğunun geride kalan hinterlandının Orta Doğu olduğuna ve ikili ilişkilerin ancak bu coğrafyayla etkili şekilde kurulabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla Mehmed Âkif'in uluslararası ilişkilerin sağlıklı şekilde gerçekleştirilebilmesi için, bölgenin *geçer dili* veya *Lingua Francası* olan Arapçanın en azından orta düzeyde kullanılabilir olması gerektiğini düşündüğü anlaşılmaktadır.

3. SONUÇ

Türkiye'nin büyük istiklal şairi Mehmed Âkif Ersoy, 1910 senesinde kaleme aldığı "*Hasbihâl*" adlı makalesinde, Osmanlı eğitim sisteminin Arapça öğretiminde karşı karşıya kaldığı bazı sorunları mercek altına almaktadır. Onun mezkûr makalesi öncelikle edebî ve dilsel açıdan değerlendirilecek olursa, Mehmed Âkif'in her zamanki gibi son derece yüksek bir Türkçe kullandığı ve Arapça öğretimindeki mevcut problemleri oldukça anlaşılır ve veciz bir dille ifade ettiği söylenmelidir. Ersoy makalesinin hacmini kısa tutmasına karşın, ortaya koyduğu tespitlerle çağının problemlerine mahirane şekilde ışık tutmuş, isabetli önerileriyle çağdaşlarına ve gelecek kuşaklara ilham vermiştir.

Mehmed Âkif makalesinin başında, öncelikle Arapça öğreniminin niçin elzem olduğuna değinmekte ve bu bağlamda Osmanlı Türkçesinin layıkıyla anlaşılabilmesi için Arapça öğretimının vazgeçilemeyecek bir gereklilik olduğunu savunmaktadır. Harf devriminden on sekiz yıl önce kaleme alınan makalede, Mehmed Âkif Türkçede yapılacak tasfiye çalışmalarının netice vermeyeceğini savunmakta, dolayısıyla istikbalde dahi Arapça öğrenimine ihtiyaç duyulacağını düşündüğünü beyan etmektedir. Arapçanın önemini izah ettikten sonra, Arapçanın öğretiminde karşılaşılan bazı güçlüklerle değinmeye başlamaktadır. Makaleden anlaşıldığı kadarıyla, Mehmed Âkif'e göre Arapça öğretiminde karşılaşılan en vahim sorun, alışlageldik ezberci eğitim sistemidir. Ünlü düşünür bu durumun vahametini, kendi çocukluğundan getirdiği çarpıcı örneklerle okuyucunun gözünde somutlaştırmaktadır. Ersoy'a göre bu sistemle Arapça öğretiminin başarıya ulaşması, fazlasıyla gayretli olan bazı çalışkan öğrenciler istisna tutulacak olursa, katiyen mümkün değildir. Bu yüzden yapılması gereken, köhnemiş ezberciliği bırakarak daha modern bir metot benimsemektir. Mehmed Âkif'in kendi çağının problemlerini çizdiği tabloyla günümüzdeki modern eğitim sistemi kıyaslandığında, şairin şikâyetçi olduğu Arapça öğretimindeki ezberci üslubun bugün neredeyse tamamen terk edildiği ve Ersoy'un önerilerine uygun düşecek şekilde daha modern bir metodolojinin geliştirildiği gözlemlenmektedir.

Ersoy döneminin eğitim sistemindeki zafiyetleri eleştirdikten sonra, sorunun ortadan kaldırılması için bazı öneriler sunmaya başlamaktadır. Ona göre Arapça eğitiminde olması gereken, gereksiz dilbilgisi kurallarında boğulmak değil, bilakis hayatın içinden seçilen yöntemlerle dilin etkin şekilde kullanılmasının sağlanmasıdır. Mehmed Âkif, okullarda kullanılan geleneksel kaynakları da eleştirmekte, Arapça öğretiminin Türkçe yazılmış eserlerden daha kolay yapılabileceğini savunmaktadır. Bu şekilde belirli bir düzeye getirilen öğrencinin, bir yıl gibi kısa bir zaman zarfında, Arap çocukları için telif edilmiş olan *Mecânî'l-Edeb* adlı eseri dahi okuyabilecek hale gelebileceğini öne sürmektedir. Luvîs Şeyho tarafından on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde, okuyucular için tedrici olarak kolaydan zora doğru gidecek şekilde hazırlanmış olan bu kitabın, Mehmed Âkif'in önerdiği eğitim metoduyla uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

³⁹ Ersoy, "Hasbihâl", 304-305.

Sonuç itibarıyla, kaleme alınmasının ardından bir asırdan fazla zamanın geçtiği görülen söz konusu makaleye modern bir perspektiften bakacak olursak, Mehmed Âkif'in önerdiği pek çok hususun modern eğitimciler ve eğitim kurumları tarafından benimsendiği saptanmaktadır. Günümüzde ezberci eğitim sisteminin neredeyse tamamen terkedilmiş olması ve öğrencilerin seviyesine inebilen ders kitaplarının kullanılmaya başlanması, Arapça öğretimi açısından büyük bir kazanım olarak değerlendirilmektedir. Netice itibarıyla Mehmed Âkif'in bir fikir adamı kimliğiyle ortaya koyduğu görüş ve önerilerin, günümüzde büyük ölçüde kabul görmüş olduğunu ve onun gelecek kuşaklara ilham vermeye devam ettiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

1. Aladağ, Mehmet Şirin. “Mehmed Âkif'in Safahat'ında Başlık Kullanımı -Arapça ve Farsça Beyitler-”. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu*. ed. Tuğrul Gökmen Şahin. 341-350. Elazığ: Asos Yayınevi, 2020.
2. Civelek, Yakup. “Mehmet Akif'in Düşüncesinde Evrensel Kavramlar ve Günümüz Tecrübesi”. *100. Yılında Evrensel Boyutlarıyla İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy Kongresi*. ed. Selma Yel - Özcan Güngör – Yakup Civelek. 106-107. Ankara: Sonçağ Akademi, 2021.
3. Daşcıoğlu, Yılmaz - Husseiny, Amira. “Mehmet Akif Ersoy Hakkındaki Arapça Bibliyografya Üzerine Bir Araştırma”. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)* 5/9 (2019), 21-33. <https://doi.org/10.25306/skad.541496>
4. Deliçay, Tahsin - el-Katory, es-Safsafy Ahmed. “Mehmet Akif'in Mısır'daki Çalışmaları ve Kültürel Çevresi”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2006), 71-83.
5. Deliçay, Tahsin. “Mısırlı Edip Abdulvehhâb Azzâm'ın Kaleminden Mehmet Âkif”. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2012), 111-123.
6. Dikici, Recep. “Mehmet Akif Ersoy'dan Arap Latifeleri”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 38 (2016), 131-138. <https://doi.org/10.21563/sutad.187028>
7. Ersoy, Mehmet Âkif. “Hasbihâl”. *Şîrât-ı Müstakîm* 4/96 (Cemazeyilahir 1328/Temmuz 1910), 304-305.
8. Ersöz, Emine. “Mehmet Akif Ersoy'un (1873-1936) Arap Dili ve Edebiyatına Dair Tespitleri”. *1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu*. ed. Gökay Yıldız vd.. 191-201. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 2009.
9. Fazlıoğlu, Şükran. *Arap Romanında Türkler*. İstanbul: Küre Yayınları, 2. Basım, 2015.
10. Işık, Rıfat – Abdelaal, Fawzy Eid Bekhit. “Hafız İbrahim ve Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinde Ortak Unsurlar”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 22 (2021), 782-800. <https://dx.doi.org/10.29000/rumelide.897370>
11. Karabela, Nevin. “Mehmet Akif Ersoy'un Eserlerinde İdeal Müslüman İmgesi”. *Uluslararası Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy Konferansı*. Lahor: Pencap Üniversitesi, 2018.
12. Karabela, Nevin. “Mehmet Akif Üzerine Değerlendirmeler”. *Doğunun İki Büyük Şairi: Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2019.
13. Kızılcık, Abdullah. “Muasır İki Büyük Şair ve Mütefekkir Muhammed İkbâl ve Mehmet Akif Ersoy”. *Türkiye'de Urdu Dili Eğitiminin 100. Yılı: Türkiye ve Güney Asya Müslümanları (Geçmişten Günümüze Yeni Bir Perspektif)*. ed. Halil Toker – Ali Moeen. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2015.
14. Mertoğlu, Suat. “Akif Araştırmalarına Bibliyografik Bir Katkı: Mehmet Akif'in Arapça'dan Yaptığı Tercümeler Üzerine Notlar”. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* 7 (1999), 235-249.
15. Polat, İbrahim Ethem. “el-Bânûrâmâ el-Mişriyye fî Manzûmâti Mehmed Akif Ersoy”. *Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyumu*. Kahire: 2010.
16. Polat, İbrahim Ethem. “en-Naşru Yuhalliduhu'ş-Şu'arâ': Mehmed Akif Ersoy Nemûzecen”. *Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyumu*. Kahire: 2010.
17. Subaşı, Derya Adalar. “el-Mütenebbî ve Nef'î'nin Fahriyelerinde “Ben”in Tezâhürü”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 26 (2021), 539-568. <https://dx.doi.org/10.15247/dev.2942>
18. Suçin, Mehmet Hakkı. *Dünden Bugüne Arapçaya Çevirinin Serüveni*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 2012.
19. Şahan, Ramazan. “Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinde Hikâye ve Fıkra Üslubu”. *Sırat-ı Müstakîm/Sebîlürreşad Dergisi ve Mehmet Akif Ersoy*. ed. Ali Kurt. 221-242. Kocaeli: Gölcük Belediyesi, 2021.

20. Tuzcu, Kemal. “Mehmet Akif Ersoy’un Yabancı Dil Eğitimi ile İlgili Bazı Görüşleri”. *Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi*. ed. Suna Ağıldere – Nurettin Ceviz. 777-782. Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2008.
21. Tülücü, Süleyman. “Şeyho, Luvîs”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/86-88. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
22. Uylaş, Sait. “Nikâtu’l-İltikâ’ fi Eş’âri Kullun min Mehmed ‘Âkif ve Ahmed Şevkî”. *Mecelletu Kulliyeti’l-Âdâb Câmi ‘atu’l-İskenderîye* (2007), 590-609.
23. Uylaş, Sait. “Nikâtu’t-Telâkî fi Eş’âri Ahmed Şevkî ve Mehmed ‘Âkif”. *Tercemetu’s-Şi’ri’l-Hadîs*. 2007.
24. Ürün, Ahmet Kazım. “Ahmet Şevki ve Mehmet Akif’te Ortak Unsurlar”. *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* 2/7 (2002), 83-98.
25. Ürün, Ahmet Kazım. “Âkif’in Şiirlerinde Gurbet Teması”. *Mehmet Âkif 100 Yıl Sonra Berlin’de*. 173-179. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 2015.
26. Ürün, Ahmet Kazım. “Mehmet Âkif’de Mısır ve Arap Edebiyatı İzleri”. *Vefatının 71. Yılında Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni: Mehmet Âkif Dönemi ve Çevresi*. 230-237. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği, 2007.
27. Ürün, Ahmet Kazım. “Mevlâna, Yunus ve Akif’in Kardeşlik Düşüncesinde Ortak Referanslar”. *IV. Uluslararası Mevlana Sempozyumu*. 135-142. Konya: Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2018.
28. Yazıcı, Hüseyin. “Gurbet Diyarında Mecalsiz Bir Şark İnsanı: Mehmet Akif Ersoy”. *Şarkiyat Mecmuası* 34 (2019), 41-58. <https://doi.org/10.26650/jos.2019.004>
29. Yıldız, Musa. “Milli Kimliğimizin İnşası, Çanakkale ve Mehmet Akif Ersoy”. *Turkish American Community Center*. ABD: 2015.